

granna arbete kartlagt ännu ett århundrade av den privata andaktslitteraturens historia. Man önskar honom god fortsättning, icke blott med den uppgift han nu närmast förbereder, en undersökning av de otryckta bönböckerna under 1600-talet, utan också med utforskandet av de följande epokernas andaktslitteratur. 1700- och 1800-talen med deras många nya rörelser och riktningar böra bli icke mindre intressanta i detta stycke.

Jönköping den helige Martins dag 1939.

Sigfrid Estborn.

Grundtvigstudier.

Varje nytt arbete om Grundtvig som kommer i ens hand måste hälsas med glädje. Detta vare sig det rör Grundtvig som psalmdiktare eller tar upp till behandling andra sidor av den mångsidigt verksamme mannens gärning. Man torde också kunna konstatera, att liksom hans egen produktion var oerhört omfattande, så är också litteraturen om honom imponerande.

Pastor Uffe Hansen i Ubberup begynner förordet till sin redogörelse för Grundtvigs psalmdiktning med att fastslå att i den danska menighetens rika psalmskatt utgöres den största och viktigaste delen av de psalmer som Grundtvig har diktat eller dragit fram och förnyat från den äldre psalmdiktningens tid. Hans psalmer ha också vunnit allt större och större plats i psalmböckerna. Det känna också vi till från revisionsarbetets gång under de många åren i vår egen psalmboks historia. Resultatet se vi i 1937 års psalmbok.

Uffe Hansen vill icke tjäna ett vetenskapligt syfte med sin bok utan ett folkligt, och framställningens avsikt är, säger han, desamma som psalmernas: att tjäna den kristna menigheten till upplysning och berikande. Att emellertid Hansen måst arbeta efter vetenskaplig metod, gå till källorna, originalhandskrifterna där de finnas, följa texternas vidare öden, klarlägga, så långt sig göra låter, litterära och teologiska och andra faktorer, som bidragit till psalmens genesis, det säger sig självt.

Avsikten är tacknämlig. Och någon samlad beskrivning på Grundtvigpsalmernas tillblivelse finnes icke tidigare. Författaren förebådar också en andra del av sitt arbete, vilken skulle föra framställningen fram från 1838—1872, alltså till Grundtvigs sista år.

Boken har en vacker titelvignett, som så ofta i danska böcker,

Uffe Hansen. Grundtvigs Salmedigtning. Dens historie og indhold. I 1810—1837. 350 sid. Odense Andelsbogtrykkeri. (Utän prisuppgift).

samt en bild av Grundtvig från 1827. Papperet är tunt och smidigt och trycket gott.

Är efter år och psalm efter psalm följer författaren den produktive psalmisten, efter att inledningsvis ha redogjort för hans förutsättningar (barndoms- och ungdomstid) och hans kallelse.

»Alting har sin Historie» säger Uffe Hansen. »Det er kun en saare ringe Del af Salmen, man forstaar uden at kende dens Historie.» Och han menar därmed ej i första hand författare, tillkomsttid och beledsagande omständigheter utan de värden psalmen behandlar, det evangelium, den är utsprungen av, det ord från Gud, som måste ligga bakom varje psalm, om den skall förtjäna sitt namn. Han tillägger, att även kännedomen om författaren har sin stora betydelse. I Grundtvigs psalmdiktning är det mångahanda ting, som icke alls eller endast ofullständigt förstås, om man icke känner de närmare omständigheterna. I varje fall ger en sådan kännedom ofta en ny belysning över psalmerna, ett djupare perspektiv.

Man behöver ej ha sysslat så mycket med Grundtvig, förr än man lär sig se något av sambandet mellan hans levnadsöden och hans litterära produktion, även psalmerna.

Så redan med hans första egentliga psalm *Dejlig er den Himmel blaa*, för vars tillkomst Hansen redogör i kap. IV under rubriken *Julesangen*. Manuskriftet finnes ännu i behåll och bär datum 2 och 12 december 1810. *Julsången* sådan den nu föreligger i *Danska psalmboken* och sedan 1937 bland barnpsalmerna i vår svenska psalmbok, nr. 518, av Cavallin översatt redan 1873, är ett utdrag ur den ursprungliga texten, vilken Grundtvig lät trycka i *Rahbecks veckoblad »Sandsigeren»* den 10 april 1811. Den förebådar mästarens många bibelberättande sånger för barn och ungdom, sådana som de rymmas i hans »*Sang-Værk til den danske Kirke-Skole»*. Det är något av samma typ, som den av oss alla kända »*En stjärna gick på himlen fram»*, även om den icke har dess form. Dylika berättande psalmer som åskådligt återge en biblisk händelse, ha sin stora betydelse. Därför är det verkligen, som om en lucka fylldes, när vi i vår psalmbok nu ha tillgång till både denna julpsalm av Grundtvig och en sådan pingstpsalm som biskop Bergqvists nr 128, *Nu stunden är kommen, o saliga fröjd*. Grundtvig lägger i denna sin julpsalm i dagen sin förmåga att berätta, att skriva enkelt, folkligt, naivt om den stora händelsen. Detta har han lärt av ingen mindre än Martin Luther, i vars psalmer han funnit mycken tröst och glädje. Man jämföre Luthers barnsång om julen: *Vom Himmel hoch da komm ich her* (Sv. ps. 63) som är av samma berättande typ och ju var avsedd att dramatiskt utföras av ängeln och herdarna vid hemmets julfirande.

För att gå till en annan Grundtvigpsalm, vartill vi likaledes nu äga svensk text, må vi välja *De levendes Land*. Den utgör en av de längsta och skönaste dikter Grundtvig skrivit. Den har väl ock något av den dunkelhet eller skola vi kalla det mystik som

präglar så mycket av hans verk. Dess tillkomstår torde vara 1824. Det är en lång dikt, med formen hämtad från Kingos kända *Far, verden, far vel*, vilken ingår i hans *Aandelige Sjungekoor*. Det är endast ett utdrag ur dikten som ingår i danska psalmboken (nr. 614 i *Salmebog for Kirke og Hjem*) och dess sju verser är det Emil Liedgren översatt (Sv. ps. 332, till vilken Gustaf Aulén satt melodi; dansk melodi finnes av Lindeman och Laub)¹). Redan ett studium av den svenska texten säger oss, att här föreligger både ett bildspråk och ett tankeinhåll som icke tillhör det vanliga i psalmen.

Ursprungligen begynte dikten »Jeg kender et Land» och andra versen »O, dejlige Land». Och så besjunger Grundtvig i den långa dikten med en kvällande rikedom av bilder det Guds rike som omsluter himmel och jord, gudslivets innehåll i tron, kärleken och hoppet, en verklighet redan här i tiden, i den kristna menigheten.

Vi äro vana vid att i Grundtvigs psalmer finna bilder ur naturliv och folkliv, se ordstäv och ordspråk inflätade. Här i *De Levendes Land* få vi en påminnelse om Grundtvigs förtrogenhet med de gamla sagorna. Ur *Haddingsagan* hos Saxo har han hämtat åtskilligt bildmaterial. Saxo berättar om en kvinna som dyker opp genom golvet i konungens hall en vinterkväll och visar Hadding en frisk blomsterkvast. Då han gärna vill se det land, som har sådana blommor mitt i vintern, tar hon honom under kappan, för honom till en bro över en strid ström till en slätt, där kämparna pröva sin styrka, resta upp ur döden på valplatsen. De nå en hög mur, som de icke kunna komma över, men kvinnan vrider huvudet av en tupp och kastar det över muren och genast höres hanegället från den andra sidan, och Hadding förstår, att där inne får det döda nytt liv. När det i dikten heter, att hösten omfamnar den blomstrande våren, att den döde dyker och stiger genast opp, pånyttfödd till att bo i de levandes land, när det talas om den välvda bron över djupen, från »Dödninge-Hjem til de Levendes Land» (»från dödsskuggans värld till de levandes land, Sv. ps. 332:4), så är allt detta bildspråk som påverkats av sagan. Liksom Paulus på sin tid i sina brev hämtar bilder även från romarens rustning och från tävlingslekarnas spänning, så hämtar Grundtvig bildmaterial från fornnordisk saga och sägn, allt i den vällovlige avsikten att kunna åskådligt ge uttryck åt de syner han skådat. Vi märka det i en vers som denna:

Lyksalige Lod

At leve, hvor Döden har mistet sin Brod!

Hvor alt, hvad som blegned, oplomstrer paa ny,

¹) De sex första av dem föreligga nu även i isländsk översättning av den som originaldiktare och översättare kände läraren Valdimar Snævarr.

Hvor alt, hvad der segned, opfarer i Sky,
 Hvor Kærlighed vokser som Dagen i Vaar,
 Med Roser i Haar.

(De två sista raderna i denna version ändrade han från originalets ordalydelse).

Emil Liedgren har låtit sin översättning på ett utomordentligt sätt fånga Grundtvigs tankegång. Han översätter enligt texten i februariförlaget 1936 (nr. 356, något ändrad efter tidigare text i Västerås stiftsblad):

O härliga lott:
 att leva där döden sin överman fått,
 där kinder som falnat bli röda igen
 och hjärtan som svalnat få glöda igen,
 där kärleken växer som solvärmens blid
 i vårfrudagstid.

Förmodligen ansågos dessa Grundtvigs tankar om uppståndelselivet i de levandes land ha en något för jordisk färg, varför översättningen blev bearbetad och i stället fick nöja sig med de abstrakta: »livet som bleknat» och »vingkraften veknat». Inrimmet i versen blev dock — i trohet mot originalet — bevarat. I februariförlagets text av Liedgren börjar vers 5 i anslutning till Grundtvigs syn på dopet och hans text:

Letvingede Haab,
 Gudbroder, nyfødt i den hellige Daab

på följande sätt:

Du levande hopp,
 som lyftes med barnet ur dopfunten opp.

Som vi se är denna text ävenledes omändrad (332:5):

Du levande hopp,
 som stiger förnyat ur dopkällan opp.

Den förra varianten är mera efter Grundtvig, som vill säga att i dopet gives, födes det eviga livets hopp.

Att denna psalm i sin svenska språk- och tondräkt både kan fattas och sjungas av vår kyrkomenighet, kan jag av erfarenhet intyga. Det utsträckta tidsvärdet för noterna i versernas slutrad inpräglar starkt orden och tankarna i dessa rader. Man liksom vilar ut i betraktelsen av Du högborne gäst, På paradismark, Vårt eviga liv, De levandes mod. I en tung och mörk tid behöva vi »de levandes mod». Vi behöva påminnas om

Gud råder: allt skall under honom bli lagt
 Med kärlekens makt.
 »Mit Land, siger Herren, er Himmel og Jord
 Hvor Kærlighed bor!»

Uffe Hansens bok är innehållsrik — det säger sig självt, då det gäller dessa rika år i Grundtvigs utveckling. Den är också en givande bok, bakom vilken ligger mycken kärlek, möda och kunskap. Den rekommenderas därför till alla vänner av Grundtvigs livsgärning och särskilt till alla som älska hans psalmer, hans egna original och de av andras hand, från vitt skilda håll, som han lärde sjunga med dansk tunga och som han klädde i en förtrögen dansk dräkt.

Hilmer Wentz.

Ur väckelse tidens sång.

I psalmboksdebatten vid 1936 års kyrkomöte yttrade lekmanrepresentanten från Karlstads stift, köpman Nath. Hedin från Sunne bl. a. följande: »Nog hade det funnits plats för en enda Frykmanssång, och jag hade tänkt vädja till kyrkomötet, att åtminstone ta med »Min framtidsdag är ljus och lång». Den innebär ingen upprepning; den är en fullt självständig sång, och den har ett osedvanligt gott anslag, varom sakkunskapen vittnat. Med ett sådant tillmötesgående hade kyrkan tillika kunnat i någon mån gottgöra sin hårdhet mot den fromme mannen, när denne för 55 år sedan ådömdes varning för irrlärlighet m. m. och denna dom stadfästes av domkapitlet. Det slaget träffade den fridsamme mannen hårt, och han emigrerade till Amerika.

Om betydelsen av Frykmans diktning vore för övrigt en hel del att säga. Jag skall dock inskränka mig till att erinra om hurusom den varit en källa till vederkvickelse för de stora skaror av emigranter, som på 1870- och 1880-talen drogo från Värmland till norra Amerika, hur den följde värmländska skogskörare och flottningsskarlar till Norrlands skogar och dalstråk, där den med sin ljusa, evangeliska ton bildade ett mildrande inslag i den mera hårdföra norrländska mentaliteten och hur den slutligen följt pionärer för svensk kristen mission i Afrika och annorstädes.»

Det bör tilläggas, att i det s. k. ärkebiskopliga komplementförslaget 1920 ingår en av denne Frykmans mera kända sånger, »Vår store Gud gör stora under», ur vilken tre kärnfulla strofer